

ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ «ΑΣΤΕΡΩΝ» ΤΟΥ ΧΟΛΛΥΓΟΥΝΤ

ΕΝΑ ΕΙΔΥΛΛΙΟ ΤΗΣ ΓΚΡΕΤΑ ΓΚΑΡΜΠΟ

(Αναμνήσεις της Γαλλίδος ηθοποιού του κινηματογράφου Φρανσουάζ Ρεζάι, από την ιδιωτική ζωή του «αστέρος των αστέρων»).

ΠΟ την ημέρα που γύρισα από το Χόλλυγουντ, όλοι οι φίλοι μου μου ζητούσαν διαρκώς να τους μιλήσω για την ιδιωτική ζωή των «αστέρων». Ξέρουν άκριτοι ότι γνωρίσα την Γκρέτα Γκάρμπο κι' ότι είχα την τύχη να γίνω μία πολύ στενή φίλη της. Παντού λοιπόν, στά σαλόνια, στα «κοινοτήρια» ή στο σπίτι μου, ό καθένας θέλει να μάθει τα μυστικά της «Σφιγγας του Χόλλυγουντ». Για να ικανοποιησω διως αυτή την άφροντα περιέργεια αλλά για πάντα, δεν βλέπω παρά ένα μόνο τρόπο: να γράψω τις εντυπώσεις μου σ' ένα κινηματογραφικό περιουσιακό. Κι' έτσι όπως ο κόσμος θα μείνει ενθαρσυνμένος...

Η Γκρέτα Γκάρμπο σας κάνει μία καταπληκτική εντύπωση από την πρώτη στιγμή, γιατί έχει την πιο δυνατή προσωπικότητα απ' όλους τους άλλους «αστέρες». Ο τύπος της είναι μοναδικός... Έχει ίσχυερους μακρούς βλεφαρίδες, αψηφινές, που τις ψήλκουν όπως η γυναίκας. Επαίμενο ότι είναι αψηφινές, γιατί αυτές ή βλεφαρίδες της Γκρέτα Γκάρμπο έγιναν άφορη ή δημοφιλή μία αλόκληρη μόδα.

Όσο για το κεφάλι της Γκάρμπο, είναι μεγάλο σαν τη γροθιά μου... Θά μπορούσε να φορέσει το καπέλο του μικρού παιδιού μου που είναι πέντε χρόνων. Τα μαλλιά της είναι σχεδόν ξανθά ή αμύδινα καστανά, αλλά πολύ ανοιχτού χρώματος. Δεν σπανίζει κανείς εύκολα τέτοια μαλλιά στις γυναίκες των σκανδιναβικών χωρών. Το χρώμα του προσώπου της είναι γαλακτώδες σαν τις ποσειδέες της Στοκχόλμης. Έχει ακριβώς το χρώμα του προσώπου ενός μικρού κοριτσιού, μ' ένα τριανταφυλλίνο «κοκκινιστό» στα μάγουλά... Μ' αυτό το πρόσωπο νομίζω κανείς ότι η Γκρέτα Γκάρμπο είναι το πολύ 18 χρόνων!... Κι' όμως η «Σφιγγα του Χόλλυγουντ» έχει κλείσει τα τριάντα...

Η μόνη της είναι μικρή, λεπτή, χαριτωμένη... Τα δόντια της είναι κάστανα και διατηρούν δυο το άσπαστρο σφάλτο τους. Το σιρόλι της είναι πολύ όμορφο, πολύ έλαστικό και ή μικρομένη άμυδαλα που την περιβάλλει σ'α μαγειρεύει με μία μυστηριώδη κι' ανεξήγητη δύναμη. Επαίμενο ότι η Γκρέτα Γκάρμπο είναι πολύ όμορφη. Με πάντων τα νεύρα μου όταν βλέπω μερικές φίλες μου ν' αμυδαλίζουν! "Αν μπορούσαν κι' αυτές να την πλησιάσουν, είναι βέβαιη ότι θ' άλλαζαν γνώμη άμείως κι' ότι θά έμεναν καταγοητευμένες από το μαγευτικό θέλημα της.

Η Γκρέτα Γκάρμπο είναι ή μόνη γυναίκα που κατορθώσει να κατακτήσει όλους τους άνδρες του κόσμου. Ποιά άλλη μπόρεσε ποτέ να χωρή τόσος μεγάλη λατρεία; Οι θαυμαστά της άνοιχουν την πόρτα της βύλας της ν' αντιπαιδί, δοροδοούν την Γαλλίδα μαγειρίσά της, πηδούν από τον τοίχο του κήπου της φμούνουν τους ύπνους της και δηλητηριάζουν κάθε τόσο τα σπλιά της. Τέλος, αν κατορθώσουν κανικά φορά να φτάσουν ως τα διαμερίσματά της, βλέπουν κατάπληκτοι ότι η Γκρέτα Γκάρμπο έχει έ-ξαρφανθή!... Που πήγε; Μυστήριο! Κανείς δεν ξέρει ποτέ που βρίσκεται, Είναι μία μάγισσα που χάνεται άποτε θέλει μπροστά από τα μάτια σας. "Αν δεν είχε αυτή την εκπληκτική ικανότητα να κρύβεται απ' όλο τον κόσμο, θά ήταν ιεροελετιστικά ή πιο δυστηχημένη γυναίκα του κόσμου.

Όταν τύχαινε να πάμε να δείπνησουμε μαζί σ' ένα από τα πολυτελή έστιατόρια του Χόλλυγουντ, ή Γκρέτα Γκάρμπο ύπέρφερε διαρκώς, σαν να σήμανε το σταυρό του μαρτυρίου... Της ήταν άδύνατο ν' αντανύσει έλευθερα, να κινήθ, να μιλήθ. Όπως ο κόσμος στριμοχγόντανε γύρω της κι' όλοι οι θαυμαστά της ήθελαν να την δούν από κοντά, να την άγγιξουν, να φιλήσουν το χέρι της και πολλές φορές τ' άγνι της ή τ' αλοουδα της που τ' είχε άρτήσει ά πάνω στο ταμπέλι...

Αυτή ή υπερβολική λατρεία είναι άράνταστο μαρτύριο. Η Γκρέτα Γκάρμπο άρχισε ν' αναντή με δυσκολία, χάνει την όρεξί της, κάνει σπασμωδικές κι' άδύεις κινήσεις και τέλος διαρκεί από την άπελευσία της! Δεν θυμάμαι τραγικότερα μάτια από τα μάτια της Γκάρμπο που με κάτευαν ένα θράδι να φέρουμε άμύως από το έσπιατόριο. Ποτέ δεν μπόρεσαμε, θι να τελειώσουμε αλλά και ν' άρχισουμε το δείπνο μας... Πάντα μ'ας πολιορκούσαν οι θαυμαστά της.

Γι' αυτό το λόγο ή «Σφιγγα του Χόλλυγουντ» άποκρύπτει τον κόσμο και κλείνεται μέσα σε μία μυστηριώδη μοναξιά και σιωπή. Δεν είναι... θεατριμικός ή άνηθοφοβία της αυτή. Καμιά γυναίκα δεν θά μπορούσε ν' άνθεξή στο μαρτύριο ενός παγερούσίου θαυμασμού. "Έπειτα κι' ή ζωή που κάνει ή Γκρέτα ως καλλιτέχνης είναι τόσο κομρατική, ώστε άναγκάζεται ν' άποτραβέται διαρκώς στη σιά, για να μπορέ να βρή λίγη άνάπαυσι.

Το πρωί ή Γκάρμπο σηκώνεται στις έπτά ή ώρα και πηγαίνει ά-μέσως στο «κοινοτήρια». Όλη την ημέρα «τροβάρει» δέκα και δεκαπέντε φορές κάθε σκηνή που «φιμίζει» και τέλος φεύγει άργά, πολύ άργά, από το «κοινοτήρια», τελειώς έξαντλημένη από τους εκπληκτικούς προβολείς, τις μηχανήσεις και την άπεργρατική κοίραση. Η Γκάρμπο είναι πολύ όλιγο ήθλοσός. Δεν «παίζει», αλλά «σάσχει». Δεν μακείται τα διάφορα αισθήματα που θέλει να εκφράσθ, αλλά τ' αίσθάνεται. Φαντασθήτε ότι σπες σκηνές που κλαίει, κλαίει άληθινά!... Μόνο λοιπόν με τον ύπνο, με τη σιωπή και με τη μοναξιά μπορεί ν' άναπαύθ τις δυνάμεις της και να μπορέσει να σκηωθή πάλι την άλλη ημέρα στις έπτά για να ξαναστή στο «κοινοτήρια».

Γίνεται μ' ένα άποσπιδότερο φρόρεμα και χενείει τα μαλλιά της ίσια, με τον άπλοότερο τρόπο. "Όσο όμως κι' αν φαίνονται έξωφρενικά τα φρεμάτα της, κατορθώνει πάντα να διατηρή μία άπεργρατική γοητεία. Κι' αν άκόμη παρουσιάζτανε σ' ένα σαλόνι φρενός ένα σάφρανο, άνάμεσα σε είκοσι γυναίκες στωλισμένες με μαργαριτάρια, οι άνδρες δεν θά κοιτάζανε παρά μόνον αυτήν. Δεν μπορεί κανείς να βρή λόγια για να εκφράσθ τη γοητεία της... Το μόνο που μπορέ να πω είναι ότι ή Γκρέτα Γκάρμπο έχει προικισθή από τη φύσι μ' ένα σπάνιο και άζατανίστηο θέλημα.

Μία άλλη γυναίκα με τέτοια «φερόδια» θ' άντικρίζε δίχως κανένα φόβο τη ζωή. Η Γκρέτα Γκάρμπο, όμως, είναι δειλή... Άγαπεί με πάθος τη μουσική και πολλές φορές που της έταίρια συνθέσεις του Φορέ και του Ντεμιασού την έβλεπα να γέρνει προς τα πίσω το κεφάλι με μία άπεργρατική έκστασι... "Ένα δε από τα κριώτερα χαρακτηριστικά της είναι ότι άγαπεί με τρελλιά τα παιδιά.

Την έσοχή που ήμουν στο Χόλλυγουντ, ή Γκρέτα Γκάρμπο είχε άνασταώσει την Άμερικη με το σκάνδαλο ενός έρωτικού ειδυλλίου της. "Έκείνη φασικά προσπαθούσε να κηρή όσο μπορούσε περισσότερο τον έρωτά της, μ' οι Άμερικανοί ερωτικό είναι μάλλον κατάσχοτοι παρά δημοσιογράφοι. Μέσα σε λίγες ημέρες άνεκάλυψαν όλα τα μυστικά του ειδυλλίου της, τ' έξέλογισαν, τ' αρεμύορφωσαν, τ' έξαναν περιτετιώδες άνάγνωσμα που δημοσιεύτανε κάθε μέρα στην πρώτη σελίδα των έφημερίδων...

Ποιό ήταν τότε το έρωτικό σκάνδαλο της «Σφιγγας του Χόλλυγουντ»; Ορίστε με λίγα λόγια την ιστορία του:

Μία ήμερα έφτασε από την πατρίδα της ένα όμορφος νέος, θαυμάσιος, γινός ενός ιδοκλήτου άπεράντου δισόν από τα όποια κέρδιζε κάθε χρόνο βιόσκληρα έκατομμύρια. Τόν έλεγαν Φρόντς Σόρενσεν. Από την πρώτη στιγμή διαδόθηκε ότι είχε έρθει από τη Σουηδία για να γίνι κινηματογραφικός «αστέρας». Μ'α δεν ήταν άληθεια... Ο νεαρός Σόρενσεν είχε έρθει για τη Γκρέτα Γκάρμπο. "Ήταν κομμάτι περισσότερο από κάθε δόν Ζουάν της όδόνης κι' οι άριστοκρατικοί τρόποι του έξαναν τις γυναίκες να τον θαυμάζουν και να έπιθυμούν τον έρωτά του. Η έμφάνισός του στο Χόλλυγουντ ήταν τόσο έξαρτική, ώστε όλες ή γυναίκες πίστεψαν ότι είχε έρθει το βασιλόπουλο του παραμυθίου...

Ο Φρόντς Σόρενσεν όστόσο από την πρώτη ήμερα έγινε δεκτός στη βύλα της Γκρέτα Γκάρμπο κι' από τότε δεν τον ξαναείδε κανμία άλλη γυναίκα. Η Γκάρμπο φιλοξένιγε τον σωματιότι της με βασίλικη μεγαλτηρέστεια. Τού παρεχώρησε μία αλόκληρη πέτορα της βύλας της κι' έφερε μαζί του κάθε γύφτα για μακρονύχης περιλάτος σ' άσρογιάλι της Σάννα Μόνικα. "Ήταν έρωτική μ'αζί του... "Έκείνος πάλι είχε έρθει στο Χόλλυγουντ για να την παντρευθ. Η Γκρέτα Γκάρμπο γαμογελοόσε βέβαια όταν άκουσε αυτά τα τρελλά όνειρα, μ'α δεν θέλαγε ποτέ της να τον άπογοητεύθ. Τόν άγαπούσε με μόνον άπεργρατική τρυφερότητα και δεν τον άριπε πωτά μ'α βγή μόνος του στο Χόλλυγουντ. Τόν είχε φημισμένο σαν μάγισσα μέσα στη βύλα της... "Ήταν ή πρώτη φορά που άγαπούσε με τόσο πάθος έναν άνδρα, όποτερα από τον θάνατο του πολυαγαπημένου της Μάουριαν Σπύλλερ, του μεγάλου σκηωθέτου που την άνέδειξε. "Έζησε λοιπόν μαζί του έναν αλόκληρο μήνα έσυχίας, θνα πραγματικό μήνα

Η Γκρέτα Γκάρμπο, με τη μητέρα της

ΟΤΑΝ ΕΣΠΑΖΑΝ ΤΑ ΦΤΕΡΑ ΤΟΥ ΑΕΤΟΥ...

Ο ΜΑΡΤΥΡΙΚΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ

Στο νησί της εξορίας, του μαρτυρίου και του θανάτου. Η κόλακας της Άγιας Ελένης. Ένας δεσμοφύλακας—θρήνη! Η σκληρότης του Χούδσον Λού. Ο Ναπολέων στο κρεβάτι του πόνου. Χωρίς γιατρούς, μακριά απ' τη γλυκεία πατρίδα, κλπ.

ΤΙΣ 15 'Οκτωβρίου 1815, ο Ναπολέων—από πλάι με σπασμένα τὰ φτερά — αποβιβάζονται από τραγικό νησί της Άγιας Ελένης, στο όποιο τὸν είχαν εξορίσει οἱ Ἄγγλοι. Ἐλάχιστοι στενοὶ φίλοι του συνοδεύουν ἀπὸ πένθος αὐτὸ ταξίδι τὸν ἀνθρώπο που περιέγραψε σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη τὴ σημαία τῆς μεγάλης στρατιᾶς...

Ὅταν ὁ Ναπολέων ἀντίζησε ἀπὸ μακριὰ ἀπὸ τὴ κατάσταση τοῦ «Βελλερούφοντος», τὸ νησί τῆς ἐξορίας του, «τὸν πὸ ἀπαισιω εὐχάο που μπορεί νὰ συλλάβῃ ἢ φαντασίᾳ τοῦ ἀνθρώπου», — κατὰ τὴν περιγραφή ἑνὸς συγγρά-

φου—, ἕνα μαῦρο ὄγκο που προβάλλει μέσα ἀπὸ τὴ θάλασσα σὰν κρακοειδῆ στὴν ἐπιφάνειά τῆς ἀθύσου, ἔσκυψε τὸ κεφάλι του καὶ δὲν μπόρεσε νὰ κρατήσῃ ἕνα ἀνοστεναγμό».

Προσείστανθηκε ἄραγε ὅτι τὸ ἀρρώδες ἐκείνο νησί θὰ γινόταν ὁ τύπος του; Ἡ μίσητος ἐφίξε μὲ τὴ σκηνή, ὅτι αὐτός, ὅταν δὲν μπόρεσε νὰ τὸν χωρῆσῃ ὁλόκληρη ἡ Εὐρώπη, ἦταν καταδικασμένος νὰ ζῆσθαι σὺν κείνῳ τῷ θραυγῶντι.

Ἡ ὄλιβερη ἀλήθεια, ἀποσιδήτοτε, εἶνε ὅτι ὁ Χούδσον Λού, στὸν ὁποῖο ἡ Ἀγγλία εἶχε ἀναθέσει τὴν ἐπιβουή του Ναπολέοντος στὴν Ἀγία Ἐλένη, ἔκανε ὅτι μπόρεσε γιὰ νὰ παραρῆ τῆς τελευταίας μέρες τοῦ ἐνδόξου αἰχμαλώτου του. Ἀνθρώπος με στενὴ ἀντίληψη ὁ Λού, τυφλὰ κολλημένος σὸ γράμμα τὸν νόμον, θεωροῦσε τὸν Αὐτοκράτορα σὰν ἀπὸ φιλιαλισμένο καὶ τοῦ φερότανε σὰν νὰ ἦταν κοινὸς καταδικωμένος...

Μὰ ἡ ἀγοῖότης τοῦ Λού ἐξεδηλώθη ἐντονώτερα ἀπὸ τὸν καιρὸ που ὁ Ναπολέων ἄρχισε νὰ παραπονεῖται ὅτι δὲν αἰσθάνεται καλά τὸν ἐαυτὸ του.

Ὁ Αὐτοκράτορα εἶχε σιδερένια ὀργία ὡς τὴ μέρα που ἔφτασε στὴν Ἀγία Ἐλένη. Ἡ μεγάλης καὶ κορασιτικῆς ἐξοστρατικῆς του, ἀντὶ νὰ τὸν καταβάλουν, τοῦ ἔκαναν κακό. Ἡ κωλοσοφία τοῦ αἵματός του ἦταν ἐλαττωμένη καὶ οἱ γιατροὶ τοῦ συνεισέβουσαν νὰ κινεῖται πλάντοτε καὶ νὰ δοιεύη πολὺ γιὰ νὰ παραγάγει μεγάλη καθεὶ σὸ σώμα του.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ βίως του περιορίστηκε σὸ νησί τῆς ἐξορίας του, ἄρχισε νὰ αἰσθάνεται συχνῶς ἀδυνατίσεις. Πιρσταν τὰ πόδια του, τὸν ἔπιαναν θανάτοι ποικιλοτρόποι, ἄρχισαν νὰ κέρφουν τὰ δόντια του. Ὁ γιατρός που τὸν κατῆγε, τοῦ εἶπε νὰ ζήσει μακρινούς περιπάτους, που θὰ διεκάλειαν τὴν κωλοσοφία τοῦ αἵματος. Μὰ ὁ ἀδυσμοφύλαξ δὲν ἐνούσισε μὲ κανένα τρόπο ν' ἀφήσῃ τὸν αὐτοκράτορα νὰ προσεγγίσῃ πέρα ἀπὸ τὴν ἄκτινα που τοῦ εἶχε ὀρίσει γιὰ τὸ σπῆτι του!

Ἡ κατάσταση αὐτὴ βάστηξε ὡς τὰ 1817, ὅποτε ὁ Ναπολέων ἄρχισε νὰ νοιώθῃ καὶ θανατοῦς πόνους σὸ στομάχι. Ὁ γιατρός δὲν ἀπέδωσε στὴν ἀρχὴ μεγάλη σημασία στὰ συμπτώματα αὐτά. Στὸ τέλος, βίως ἀναγκάστηκε, ὕστερ' ἀπὸ μιὰ προσεχτικώτερη ἐξέταση, νὰ ἀμολογήσῃ ὅτι ὁ αἰχμαλώτος του ὑπέφερε ἀπὸ τὸ σπῆτι. Ἡ πάθησι αὐτὴ χρειαζόταν εἰδικὴ θεραπεία. Ὁ Ναπολέων παρακάλεσε τὸ Χούδσον Λού νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ φέρῃ ἀπὸ τὴ Γαλλία μερικὸς γνωστούς του γιατρούς, οἱ ὁποῖοι ἤξεραν καλὰ τὴν κρίσι του. Μὰ ὁ δεσμοφύλαξ ἀρνήθηκε νὰ χορηγήσῃ τὴ σχετικὴ ἄδεια, νομίζοντας πως ὁ Ναπολέων ἰσχυρόντανε τὸν ἄρρωστο, γιὰ νὰ ἐρθε σὲ ἐπαφὴ μὲ ἀπαδούς του ἀπὸ τὴ Γαλλία καὶ νὰ καταστρώσουν οὗ-

τοῦ μέλους καὶ ποῖος ξέρει, ἴσως θ' ἀποφάσιζε νὰ τὸν παντρευτῆ, ἂν μιὰ ἡμέρα ὁ ὀραῖος Σόρνεσον δὲν ἐλάμβανε ἕνα τηλεγράφημα ἀπὸ τὸν πατέρα του, ὁ ὁποῖος τὸν ἀδιέτασσε νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως στὴ Σουηδία!... Ἐκεῖνος τότε ἀναγκάστηκε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Χόλλανδοντ καὶ ἡ Γκρόβα Γκάρομπο ἔμεινε πάλι μόνη καὶ ἠσυχασμένη, ὁπως πρόστα...

Αὐτὸ εἶνε τὸ τρομερὸ σκάνδαλο τὸν ἐρώτων της μὲ τὸν Σόρνεσον. Στὴν Ἀμερική βίως γράφτηκαν σχετικῶς ἡ πὸ τρομακτικῆς ἱστορίας καὶ τὰ πὸ φανταστικὰ πράγματα. Ἡ Γκρόβα Γκάρομπο ὄσο, ὅπως κάνει πάντα, δὲν ἔδωσε καμιά ἀπάντησι σ' ὅλες αὐτῆς τῆς συγκοφαντικῆς διαδόσεις. Ἐμεινε σιωπηλὴ καὶ μυστηριώδης σὰν τὴν Σπέργγα, ὑποφέροντας διαρκῶς ἀπὸ νευρικῆς κρίσεις γιατί, ὅπως θὰ ξέρετε δάχως ἄλλο, ἡ Γκρόβα Γκάρομπο εἶνε νευρασθενής!...

ΦΡΑΝΣΟΥΑΖ ΠΟΖΑΙ

δια ἀποδόσεως!

Ἡ ὀργία τοῦ Ναπολέοντος πήρρινε πλάι ὀλοῦνα σὸ χαϊρότερο. Ὑστερ' ἀπὸ κάμποσο καιρὸ, ὁ Ἀγγλὸς γιατρός που τὸν κατῆγε, εἶπε ὅτι εἶχε ἀπαρτῆ στὴν πρόθεσι του διάγνωσι, πως ὁ αἰχμαλώτος δὲν ἔπασσε ἀπὸ τὸ σπῆτι του, ἀλλ' ἀπὸ μιὰ ἄλλη ἀρρώστια βαρύτερης μορφῆς, τὴν ὁποία δὲν μπόρεσε νὰ προσδιορίσῃ.

Πολλοὶ γιατροὶ, που περιέγραψαν ἐκ τὸν ὀπῆρον τὴν ἀσθένεια τοῦ Ναπολέοντος, βασίζονται στὴς πληροφορίες που ἔδωσαν σ' ἀπομνημονεῖατὰ τους ὄλοι ὅσοι παρακολούθησαν ἀπὸ κοντὰ τὸν αὐτοκράτορα στὰ τελευταία χρόνια τῆς ζωῆς του. Ἀναφέρουν ὅτι ἡ ἐπιθανάτιος ἀγωνία του ἄρχισε τὸ Νοεμβρίῳ τοῦ 1820 καὶ τελείωσε τὸ Μάϊῳ τοῦ 1821, μὲ τὸ θάνατό του.

Στὸς ἔφη αὐτοῦς μέρες, ὁ Ναπολέων ὑπέφερε ἀνεκδιήρητα μαρτυρία. Οἱ πόνου τοῦ στομάχου του εἶχαν καταπνῆσι ἀναπόφευκτο καὶ τὸν ἔπιαναν πολλές φορές νὰ λήθη καταρῆς καὶ νὰ σπασταρῆ σὰν φουρι. Τὸν ἔπιαναν συχνὰ ἔμετοι. Ἐνας βίως τοῦ ἔσκαψε τὸ σπῆτι. Δὲν μπόρεσε πλάι νὰ φέρῃ τίποτα, οὔτε ν' ἀντιζοῖτῃ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἢ τῆς λαμπας.

Ζοῦσε μέσα σ' ἕνα διαρκῆ σκοτάδι, δογγόντας ἀπὸ τὸ πρὸ ὄς τὸ βράδι. Οἱ πιστοὶ ὀπαδοὶ του, στρατιῶται καὶ εἰσενεῖς που τὸν ἀκολούθησαν ἀπὸ ἀγάπη στὴν ἐξορία του, περπατοῦσαν γρημφόντας μὲς σὸ σκοτεινὸ δοματίῳ του — ἐνὸ ἔξω ὁ βίως φρότιζε τὴν πλάσι—γιὰ νὰ τὸν πλησιάζουν σὸ κρεβάτι του καὶ νὰ τοῦ δώσουν νὰ πῆ λίγο νερό...

Ὅταν ὁ Χούδσον Λού εἶδε πως ἡ κατάσταση τοῦ Ναπολέοντος χειρότερησε, ἀναγκάστηκε νὰ μετακινήσῃ γιὰ τοῦς τιπούς διὰ ἄλλους γιατρούς ἀπὸ τὴν Ἀγγλία. Ἄν καὶ κατὰ βάθος ἦταν βέβαιος ὅτι ἡ ἀρρώστια τοῦ αἰχμαλώτου του ἦταν... ἀποσιδήτη!... Μὰ οὔτε καὶ τὴ κωνοβουλή γιατροῦ δὲν μπόρεσαν νὰ καταλάβουν ὅτι ἡ ανεξήρητη ἀσθένεια τοῦ Ναπολέοντος ἦταν καρφῆν: τοῦ στομάχου, ἕνας καρφῆνος τρομερῆς μορφῆς που ἔπασσε τὰ πόδια.

Κὶ ἔδωσαν στὸν αὐτοκράτορα διάφορα φάρμακα, ἄρχετα με τὴν πάθησι του. Μεταξὺ τὸν γιατροῦν αὐτὸν, προσηύσαν ὅσοι κατεχάνε τὰ... θεματοειδέματα καθαροῦ. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ ἐπιδεινωθῇ ἡ κατάσταση τοῦ Ναπολέοντος.

Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀπριλίου 1821, ὁ πόνος δὲν ἄρχεσε διαδοῖν τὸν αὐτοκράτορα.

Καὶ, μέσα σὸ παραλήρημά του, ὁ ἐτοιμοθάνατος Ναπολέων ἔδωκε τὴ σημαία τῆς μεγάλης στρατιᾶς νὰ περιέφερεται καὶ πάλι στὴν Εὐρώπη, νικητρία καὶ θριαμβευτικὴ καὶ κωλοῖσι κοντὰ τῷ τὸ παιδί του, τὸ διαδόχῳ του, τὸ δοῦκα τοῦ Βασιλείου — τὸν τραγικὸ Ἀστίδα — γιὰ νὰ τὸν φέρῃ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν πατρική του εἰρή. Ἀκόμη ἔδωκε στὰ ὀνεῖρά του ὀράματα ἰσχυρότητα, τρομακτικῆς φαντασμαγορίας.

Τὸ κακό προχωροῦσε.

Σιγά-σιγά, ἡ ἀνάτη τοῦ Ναπολέοντος ἄρχισε νὰ γίνεται δυσκολώτερη. Καὶ τὴν νύχτα τῆς 4ης πρὸς τὴν 5ην Μάϊου, ὁ αὐτοκράτορα, ἀπὸ συνήθε ἀπὸ μιὰ λιποθυμία, ψιθύρισε:

—Γαλλία!... Στρατιά!...

Αὐτὰ ἦσαν τὰ τελευταία του λόγια.

Τὰ μάτια του πήρανε γυαλίνα ἔμφρασι. Τὸ κάτω σαγόνι του ἔπεσε. Ἡ ἐπιθανάτιος ἀγωνία του μῆρες στὴν τελευταία φάσι τῆς...

Τὸ πρὸι τῆς 5ης Μάϊου 1821, στῆς 5 καὶ 49 ἀκριβῶς, ὁ ἀνασθητος πλάι Ναπολέων ἔκανε ἕνα τελευταῖο μορφασμό. Τὰ χεῖλη του ἔδρασαν ἀπὸ. Τὰ μάτια του ἀνοῖξαν—καὶ ἔμειναν ὀρθάνοιχα.

Ὁ Μέγας Ναπολέων δὲν ζοῖσε πλάι.

Καὶ θταν οἱ γιατροὶ τεμάχισαν με τὰ χεῖρῆμα τους τὸ στομάχι του καὶ τὸ εἶδαν καταμιαρο, σάπι, φαρμῆνο ἀπὸ τὸν καρφῆνο, ποττωσιμῆνο ἀπὸ τὴν ἀσθένεια, τότε μὲνῶσα μπόρεσαν νὰ καταλάβουν ἀπὸ τί εἶδους ἀσθένεια πέθανε ὁ πολυδυναμῆνος αὐτοκράτορα!

ΣΟΦΑ ΛΟΓΙΑ

—Ἡ ἐλπίδες μοιάζουν μὲ τὰ μυθοπορήματα. Λίγη πιθανότης, λίγη πραγματικότης, εἶνε ἀρετὴ νὰ τῆς δημιουργήσῃ. (Βοατοῖο)

—Ἡ ἀμάθεια εἶνε πὸ ἄδωσι ἀπὸ τὴν κασία. (Μπαλζάκι)